



## Koulushoppailu ja episteeminen oikeudenmukaisuus

Julkisuudessa on viime aikoina käyty vilkasta keskustelua koulushoppailusta ja koulujen eriytyemisestä. Keskustelu alkoi Helsingin kaupungin suunnitelmista poistaa niin sanotut painotetut luokat mahdollisesti kokonaan. Kaupungin tavoitteena on estää koulushoppailua ja sitä kautta vähentää pienituloisista perheistä tulevien lasten keskittymistä samoille luokille. Painotettuihin luokkiin haetaan pääsykokeilla, joissa maahanmuuttajataustaiset sekä pienituloisista perheistä tulevat koululaiset menestyvät huonosti. Periaatteessa painotetut luokat ovat vain yksi peruskoulun tarjoama positiivinen koulutusmahdollisuus, jota kuitenkin koulutetut ja hyvinvoivat perheet voivat muita perheitä tehokkaammin hyödyntää.

Vuonna 1998 tehty koulupiirien lakkauttaminen on lisännyt koulujen eriytymistä koululaisten sosiaalisen taustan mukaan, kertoo Piia Seppäsen 2006 julkaistu tutkimus. Sen aineisto oli kerätty neljästä kaupungista: Kuopio, Lahti, Turku ja Espoo. Huippukoulut valikoivat eniten oppilaitaan painotetuille luokille, ja näihin kouluihin hakivat muita useammin korkeakoulutettujen perheiden lapset. Vastaavasti torjutummissa kouluissa korkeakoulutettujen perheiden lasten määrä jäi pieneksi. Jos siis koulushoppailu ja painotetut luokat (asiasta tarvitaan vielä enemmän tutkittua tietoa) lisäävät koulujen eriytymistä sosiaalisen taustan mukaan, on suurena pelkona suomalaisen julkisen koululaitoksen rappeutuminen. Koulujen väliset erot ovat edelleen pieniä, mutta tilanne saattaa tulevaisuudessa muuttua.

Julkisen koululaitoksen rappeutumisesta on olemassa lukuisia varottavia esimerkkejä muulta maailmasta, kuten Yhdysvalloista. Niin sanottuna kultaisena aikana (Bretton Woods -aika eli aika toisesta maailmansodasta 1970-luvun lamaan) keskituloinen amerikkalaisperhe saattoi laittaa lapsensa huoletta julkiseen kouluun. Sieltä oli mahdollisuus päästä hyvään yliopistoon, kunhan perhe oli säästänyt rahaa lastensa college-rahastoon. Kulta-ajan nousukausi sekä Yhdysvaltain veropolitiikka mahdollisti tällaisen säästämisen. Nykyään julkisista kouluista on kuitenkin hyvin hankala päästä etenemään korkea-asteen koulutukseen. Lisäksi keskituloisilla perheillä on suuria vaikeuksia rahoittaa lastensa myöhempiä opintoja.

On olemassa vahvaa tutkimusnäyttöä siitä, että Yhdysvalloissa korkeamman tulotason perheet lähettävät pienituloisia perheitä todennäköisemmin lapsensa ei-julkisiin kouluihin. Pienituloisilla perheillä ei yksinkertaisesti ole varaa tasokkaisiin yksityiskouluihin. Yhdysvaltain koulutusjärjestelmä edesauttaa näin ollen merkittävästi köyhemmän väestönsosan kurjistumista samalla kun se parantaa pienen hyvinvoivan väestönsosan henkistä ja taloudellista hyvinvointia. Tämä todistaa ainakin osittain Karl Marxin kurjistumisteorian paikkansapitävyyttä, vaikka monet marxilaiset-

kin intellektuellit ajattelivat sodan jälkeisen kulta-ajan osoittaneen kurjistumisteorian peruuttamattomasti vääräksi.

Alas ajettu julkinen koululaitos ylläpitää Yhdysvalloissa – filosofi Miranda Frickerin termillä ilmaisten – episteemistä epäoikeudenmukaisuutta, jolloin toisilla on parempi mahdollisuus episteemiseen hyvään (*epistemic goods*) kuin toisilla. Suomalaisen peruskoulun johtavana ideana oli antaa mahdollisuus koko ikäluokalle pääsy pätevään tietoon (episteeminen hyvä), oli sitten kyse matematiikasta, äidinkielestä, musiikista, liikunnasta, biologiasta tai vaikka demokratian periaatteesta. Mainitun kaltaisista episteemisistä hyvistä jää moni amerikkalainen koululainen paitsi, mutta suomalaisen peruskoulun ansiosta tilanne on meidän koululaistemme parissa toinen – ainakin toistaiseksi.

Onko nyt kuitenkin peruskoulun tasa-arvoistava vaikutus loppumassa? Onko koulujen eriytyminen uhka episteemiselle oikeudenmukaisuudelle?

Naapurimaassamme Ruotsissa on seurattu uusliberalistisen koulutuspolitiikan globaalia trendiä. Siellä vanhemmilla hyvin suuri vapaus valita lapsillensa koulu. Tämä yhdessä ruotsalaisen kouluvoucher-systeemin kanssa on johtanut yksityiskoulujen määrän rajuun kasvuun sekä merkittävään koulujen eriytymiseen. Näin ei saa käydä meillä.

Risto Rinne puolusti Kasvatuksen numerossa 1/23 Suomen koulutuspoliittisia ratkaisuja seuraavin sanoin: ”Suomi on osoittanut esimerkkiä maailmalle siitä, että yksittäisen pienen kansallisvaltion on mahdollista äärimmäisen ahtaissa, melkein tukahduttavissakin paineissa säilyttää koulutuspoliittinen linjansa ja omat arvonsa koulutuspoliittisissa ratkaisuisissa”. Näihin arvoihin kuuluu peruskoulusivistyksen mahdollistama episteeminen oikeudenmukaisuus.

*Rauno Huttunen*